

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ

В останні роки у світі прослідковується тенденція зростання кількості людей похилого віку.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, особами похилого віку вважаються люди віком від 60 до 75 років. Таких у світі на сьогоднішній день – понад 630 мільйонів, тобто майже кожна десята людина на Землі. До 2050 року їхня кількість у багатьох розвинених країнах збільшиться вдвічі, а загальна кількість складе 2 мільярди осіб [1].

За даними Державної служби статистики України, кожен 5-й мешканець – це особа похилого віку. Період старості тісно пов'язаний зі зміною соціального статусу людини. Відбувається припинення активної трудової діяльності, звуження кола спілкування, втрата когось із близьких або друзів. Звідси – самотність, відчуття непотрібності свого існування.

Похилий вік породжує ряд проблем: медичні, психологічні, економічні, соціальні, побутові та ін. Так, близько 80% пенсіонерів живуть за «межею бідності», їм недоступне якісне медичне обслуговування, мають незадовільні житлові умови. До психологічних проблем відноситься страх великої залежності від інших людей, погіршення фізичного та психічного здоров'я, погіршення пам'яті, втрата привабливості, страх старості та смерті тощо.

Вітчизняна дослідниця Т. Коваль наголошує на тому, що страх старості є «...внутрішнім станом неспокою особистості, що виникає внаслідок виявлення й оцінки нею меж і агентів загрози існуванню, детермінованих реальними або майбутніми змінами, що безпосередньо чи опосередковано пов'язані з її віком, основою виникнення якого є уявлення про її майбутню соціальну і культурну дискримінацію» [2, с. 57].

Говорячи про психологічне старіння, В. Болтенко виокремлює 5 етапів:

І етап – збереження зв'язку з тим видом діяльності, яким займалась людина до виходу на пенсію. Цей зв'язок може проявлятися у формі епізодичної участі

у виконанні колишньої роботи, або опосередковано через читання спеціальної літератури, написання спогадів тощо.

II етап – звуження кола інтересів за рахунок відходу від професійної діяльності. У спілкуванні з оточуючими вже переважають розмови на побутові теми, обговорення телевізійних передач, сімейних подій, успіхів або невдач дітей та онуків.

III етап – провідним стає турбота про власне здоров'я. Основними темами для розмов є обговорення способів лікування медичними препаратами та травами.

IV етап – звуження кола спілкування, рідкі телефонні розмови (члени родини, дільничий лікар, соціальний працівник, найближчі сусіди).

V етап – перехід на потреби особистісного характеру (їжа, сон, спокій). Спілкування на даному етапі майже відсутнє [5].

Тому зрозуміло, що соціальна робота з людьми похилого віку займає одне з провідних місць в системі реалізації державної соціальної політики.

Основними завданнями соціальної роботи з людьми похилого віку є:

- організація довготривалого догляду, для тих, хто його потребує;
- надання можливостей людям похилого віку реалізовувати свої здібності, брати участь у громадській діяльності;
- сприяння адаптації особистості до нових умов, відшуковуючи незадіяні на попередніх етапах життєвого шляху ресурси [3, с. 174].

У грудні 1991 року Генеральною Асамблеєю було прийнято «Принципи Організації Об'єднаних Націй стосовно людей похилого віку» і соціальна робота повинна спрямовуватись на реалізацію даних 5 принципів. Першим принципом є *принцип незалежності*. Він проявляється у тому, що:

1) Літні люди повинні мати доступ до належних харчів, води, житла, одягу та медичного обслуговування шляхом забезпечення їм доходу, підтримки з боку сім'ї, громади і самодопомоги.

2) Літні люди повинні мати можливість працювати або займатися іншими видами діяльності, яка приносить прибуток.

3) Літні люди повинні мати можливість брати участь у визначенні термінів і форм припинення трудової діяльності.

4) Літні люди повинні мати можливість брати участь у відповідних програмах освіти і професійної підготовки.

5) Літні люди повинні мати можливість жити в умовах, які є безпечними і можуть бути адаптовані з урахуванням особистих нахилів і змінюваних можливостей.

6) Літні люди повинні жити вдома доти, доки це можливо.

Другим принципом є *принцип участі*:

7) Літні люди повинні, як і раніше, бути залученими до життя суспільства, брати активну участь у розробці й здійсненні політики, яка безпосередньо стосується їхнього добробуту, і ділитися своїми знаннями і досвідом з представниками молодого покоління.

8) Літні люди повинні мати право на пошук і розширення можливостей для діяльності в інтересах громади і виконувати на добровільних засадах роботу, яка відповідає їхнім інтересам і можливостям.

9) Літні люди повинні мати можливість створювати рухи або асоціації осіб похилого віку.

Надзвичайно важливим при роботі з людьми похилого віку є *принцип догляду*:

10) Літні люди повинні бути забезпечені доглядом і захистом з боку сім'ї і громади у відповідності з системою культурних цінностей цього суспільства.

11) Літні люди повинні мати доступ до медичного обслуговування, яке дозволяло б підтримувати або відновлювати оптимальний рівень фізичного, психічного та емоційного благополуччя та запобігати або стримувати початок періоду хвороб.

12) Літні люди повинні мати доступ до соціальних і правових послуг з метою підвищення їхньої незалежності, посилення захисту та поліпшення догляду.

13) Літні люди повинні мати можливість на відповідному рівні користуватися послугами піклувальних установ, які забезпечують захист, реабілітацію, а також соціальне і психологічне стимулювання в гуманних та безпечних умовах.

14) Літні люди повинні мати можливість користуватися правами людини і основними свободами, знаходячись у будь-якому закладі, що забезпечує житло, догляд або лікування, включаючи повну повагу їхньої гідності, переконань, потреб і особистого життя, а також права приймати рішення стосовно догляду за ними і якості їхнього життя.

Наступним принципом є *реалізація внутрішнього потенціалу*:

15) Літні люди повинні мати можливість для всебічної реалізації свого потенціалу.

16) Літні люди повинні мати доступ до можливостей суспільства у сфері освіти, культури, духовного життя і відпочинку.

І останнім принципом є *принцип гідності*:

17) Літні люди повинні мати можливість вести гідний і безпечний спосіб життя і не підлягати експлуатації та фізичному або психологічному насильству.

18) Літні люди мають право на справедливе ставлення незалежно від віку, статі, расової чи етнічної приналежності, інвалідності або іншого статусу, і їхню роль слід оцінювати незалежно від їхнього економічного внеску [4].

Соціальна робота з людьми похилого віку здійснюється у таких напрямках:

- соціальне забезпечення, соціальна допомога, створення необхідних матеріальних і фінансових умов для підтримання нормальної життєдіяльності;
- догляд і соціальна допомога в стаціонарних установах Міністерства праці і соціальної політики;
- соціальна робота з людьми похилого віку в територіальних центрах і відділеннях денного перебування;
- догляд і соціальна підтримка вдома.

Соціальна робота з людьми похилого віку полягає у наданні допомоги при адаптації таких людей до нових умов; допомозі справлятися з труднощами шляхом підтримки та захисту.

Важливу роль при роботі з людьми похилого віку відіграє особистість соціального працівника. Як наголошує А. Капська фахівець «...повинен бути ознайомлений з біосоціальною сутністю старіння й старості; зі старінням населення як демографічним процесом з усіма його соціальними наслідками; зі своєрідністю соціальних, психологічних і медичних проблем літнього й старечого віку; з особливостями самотності; адаптації до старості; з обсягом і можливостями трудової діяльності в цей період, у тому числі інтелектуальної й творчої; з використанням залишкових фізичних і інтелектуальних здібностей старих людей, а також з основами догляду за безпомічними старими людьми й низкою інших соціально-психологічних і морально-етичних проблем» [6]. При цьому соціальний працівник повинен не допускати фамільярного тону при спілкуванні з літньою людиною, проявляти шанобливе ставлення, не нав'язувати свою точку зору тощо.

Список використаних джерел:

1. День людей похилого віку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravdatut.lviv.ua/programs/tochka-poglyadu/den-lyudej-pohylogo-viku-02-10-2017>
2. Коваль Т. В. Страх старості як чинник буття сучасної людини: дис. ... канд. філос. наук: 09.00.04 / Т.В. Коваль. – Житомир, 2012. – 188 с.
3. Лукашевич М. П., Семігіна Т. В. Соціальна робота (теорія і практика): Навчальний посібник – К.: ІПК ДСЗУ, 2007. – 341 с.
4. Принципи Організації Об'єднаних Націй стосовно літніх людей від 16.12.1991. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_314
5. Психологія літніх людей // Психологіс. Енциклопедія практичної психології. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://psychologis.com.ua/psihologiya_pozhilyh_lyudey.htm

6. Соціальна робота: технологічний аспект: [Навчальний посібник]
[Електронний ресурс] /За ред. проф. А. Й. Капської . - Режим доступу:
<http://nashaucheba.ru/>

7. Холостова, Е. И. Социальная работа с пожилыми людьми: учеб. пособие
- 4- изд. / Е. И. Холостова. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и
К», 2006. – 348 с.